

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПАЛАМАРЧУК ГАЛИНА ВІКТОРІВНА

УДК 343.9.01 (477.72/.74)

**КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ
ПРАВOPУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ПЕРЕМІЩЕННЯМ
ТОВАРІВ/ПРЕДМЕТІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН,
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального права, процесу та криміналістики Міжнародного гуманітарного університету.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
ОРЛОВСЬКА Наталя Анатоліївна,
Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького,
начальник кафедри
теорії кримінального права та
кримінально-процесуальної діяльності

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
КОЗАЧЕНКО Олександр Васильович,
Миколаївський інститут права
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри кримінального права
та інших кримінально-правових дисциплін

доктор юридичних наук, професор
БАБЕНКО Андрій Миколайович,
Одеський державний університет внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального права та кримінології

Захист відбудеться «___» _____ 2021 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» (65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23).

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий «___» _____ 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Лагутіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасних умовах тіньова економічна діяльність відіграє вагомий роль у створенні унікального соціально-економічного та культурного простору. Вона негативно впливає на розвиток національної економіки в цілому та її стратегічних галузей, зокрема, сприяючи появі новітніх видів протиправної діяльності, які виходять за рамки національних кордонів. Такими є правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордону.

Загрозою для України на сьогодні є не лише контрабанда, а й інші правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, адже некриміналізовані форми транскордонного тіньового бізнесу спричиняють величезну економічну та політичну шкоду. Перелік розглядуваних правопорушень є динамічним і включає митні правопорушення (ст. ст. 484, 485, 458–461 МК України), адміністративні правопорушення (ст. 88, ст. 106, ч. 4. ст. 164, ст.ст. 164–13, 204–3 КУпАП), кримінальні правопорушення (ст.ст. 199, 200, 201–1, 203–1, 204, 240–1, 268, 300, 301, 305, 321–1, 333 КК України). Як зазначають експерти, тенденції нелегального переміщення лише товарів через митний кордон свідчать, що якщо ще у 2015 році ця сума становила близько 8 млрд дол., то у 2020 році вона, за приблизними розрахунками, збільшилася у 2 рази. Щорічні збитки бюджету від такого переміщення на сьогодні в Україні вдвічі перевищують допомогу Міжнародного валютного фонду.

Суспільна небезпечність правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, їх переважно організований характер, розподіл ролей в організованих структурах, розгалуженість та стійкість корупційних зв'язків осіб, які їх вчиняють, зумовлюють необхідність аналізу кримінологічних засад запобігання ним у сучасних умовах.

Науковим підґрунтям для підготовки зазначеної роботи та обґрунтування її результатів стали наукові праці А. М. Бабенка, О. В. Козаченка, Н. А. Орловської, О. М. Бандурки, А. Б. Благої, І. Г. Богатирьова, М. Г. Вербенського, В. В. Голіни, Б. М. Головкина, С. Ф. Денисова, О. М. Джузи, А. І. Долгової, В. М. Дрьоміна, А. П. Закалюка, М. В. Карчевського, О. Є. Користіна, Д. П. Калаянова, О. Г. Кулика, О. М. Литвинова, В. В. Лунєєва, В. О. Меркулової, А. А. Музики, А. М. Притули, А. В. Савченко, В. Я. Тація, Є. Л. Стрельцова, В. Є. Тарасенка, В. О. Тулякова, Д. В. Федоренка, В. І. Шакуна, В. Я. Конопельського, С. О. Філіппова, Г. П. Жаровської та ін. Авторитетні фахівці заклали фундамент вивчення кримінологічних проблем, які утворюють дослідницькі контексти розвідок щодо правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон, зокрема, проблем розвитку та становлення економічної злочинності, транснаціональної/транскордонної злочинності, їх організованих форм, вчення про запобігання злочинності тощо.

Традиційно багато уваги вітчизняні правники приділяли контрабанді. Так, з цієї проблематики захищена низка дисертацій: Омельчука О. М. «Контрабанда

за кримінальним правом України» (2002 рік), О.В. Процюка «Кримінальна відповідальність за контрабанду» (2006 рік), Є.П. Гайворонського «Контрабанда культурних цінностей: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання» (2009 рік), В.В. Сіленко «Кримінальна відповідальність за контрабанду: порівняльно-правове дослідження» (2009 рік), О.О. Кравченко «Кримінально-правова характеристика контрабанди» (2010 рік), С.О. Сороки «Контрабанда наркотичних засобів: проблеми протидії» (2010 рік), І.М. Базярук «Кримінологічна характеристика та запобігання контрабанді в Україні» (2013 рік) тощо.

Проведені дослідження розширили уявлення про наведені види злочинності та окремі кримінальні правопорушення (злочини) у кримінально-правовому та кримінологічному вимірах, розв'язали низку питань щодо відповідальності за контрабанду, організаційно-правових, нормативно-правових та інших запобіжних заходів.

Однак правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, не розглядалися та не досліджувалися як стійка сукупність, яка набула масштабів самостійного виду транскордонного тіньового бізнесу, що суттєво впливає на ситуацію не лише у прикордонні, а й в цілому в державі. Зазначене зумовлює необхідність комплексного аналізу кримінологічних засад запобігання правопорушенням, пов'язаним з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, як окремої кримінологічної групи суспільно небезпечних діянь.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Тема дослідження відповідає Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки (затверджена постановою загальних зборів НАПрН України від 3 березня 2016 року). Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи Міжнародного гуманітарного університету «Тенденції встановлення розвитку соціогуманітарної сфери в Україні» на 2012–2015 роки (державний реєстраційний № 0110п000678). Роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Міжнародного гуманітарного університету «Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики» за 2016–2020 роки.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є формування та обґрунтування підходу до виокремлення правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, як окремої кримінологічної групи суспільно небезпечних діянь, аналіз кримінологічних засад запобігання ним в Україні на сучасному етапі та формування пропозицій щодо концептуальних напрямів удосконалення запобіжної діяльності в цій сфері.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації вирішувалися такі завдання: систематизувати історичний досвід розуміння правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон України, та запобігання ним;

виявити сутність та природу правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон;

розглянути їх ознаки в контексті організованої транскордонної тіньової діяльності;

сформувати підхід до аналізу кримінологічних показників правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон в Україні, та охарактеризувати кількісні та якісні показники цих правопорушень;

виявити основні фактори вчинення правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/ предметів через митний кордон в Україні;

узагальнити кримінологічні ознаки осіб, які вчиняють правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордон України, виявити закономірності зв'язків між особистістю правопорушника та специфікою транскордонної тіньової діяльності;

на підставі аналізу концептуальних напрямів запобіжної діяльності визначити підхід до запобігання правопорушенням, пов'язаним із переміщенням товарів/ предметів через митний кордон України, на сучасному етапі;

охарактеризувати правові інструменти запобігання правопорушенням, пов'язаним із переміщенням товарів/предметів через митний кордон, та сформулювати пропозиції для вдосконалення законодавства;

розглянути проблеми взаємодії суб'єктів запобігання правопорушенням, пов'язаним з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, та визначити шляхи підвищення її ефективності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері запобігання тіньовій економічній діяльності транскордонного характеру.

Предметом дослідження є кримінологічні засади запобігання правопорушенням, пов'язаним із переміщенням товарів/предметів через митний кордон, на сучасному етапі в Україні.

Методи дослідження обрані з урахуванням поставлених мети і завдань. Методологічною основою дисертаційного дослідження є діалектичний метод пізнання дійсності, на підставі якого всі явища розглядаються в єдності їх соціального змісту і юридичної форми. В роботі використана сукупність методів, яка складається із загальнонаукових та спеціальних інструментів дослідження. Серед них: формально-логічний, який використано при формуванні групи правопорушень, які складають предмет дослідження (підрозділ 1.2), при визначенні підходу до кримінологічного аналізу показників зазначених правопорушень (підрозділ 2.1), при аналізі нормативно-правових актів (підрозділи 3.2, 3.3); історичний, що дав змогу простежити становлення розуміння правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/ предметів через митний кордон, та формування системи запобігання їм (підрозділ 1.1), зміну їх кількісних та якісних показників (підрозділ 2.2); системно-структурний, який надав змогу дослідити правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/ предметів через митний кордон, як кримінологічну сукупність деліктів,

встановити зв'язки цих правопорушень з іншими суспільно небезпечними явищами, а також розглянути запобіжну діяльність як систему (підрозділи 1.2, 2.1, 3.1); конкретно-соціологічні (опитування, контент аналіз документів), які використано для визначення концептуальних напрямів запобіжної діяльності щодо правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон України (підрозділ 3.1); статистичний, який використовувався під час вивчення емпіричних даних щодо змін кількісно-якісних показників правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон України, а також особливостей особи делінквента, який вчиняє дані правопорушення (підрозділи 2.2, 2.4); порівняльно-правовий (компаративістський), який дав змогу вивчити позитивний досвід правового забезпечення запобігання окремим видам правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон, у зарубіжних країнах (підрозділ 3.2).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших у вітчизняній науці спеціальним комплексним дослідженням, в якому представлено обґрунтування виокремлення правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, як окремої кримінологічної групи суспільно небезпечних діянь, вивчення цих правопорушень та засад запобігання ним в економіко-кримінологічному вимірі.

За результатами дослідження сформульовано низку положень, висновків і рекомендацій, які мають наукову новизну:

вперше:

запропоновано виокремлення правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон України, як відносно самостійної кримінологічної сукупності суспільно небезпечних діянь, яка включає кримінальні, адміністративні та митні правопорушення і становить вид транскордонної тіньової економічної діяльності. У сучасних умовах до цієї сукупності мають бути віднесені і правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через лінію розмежування;

представлено кримінологічний аналіз правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон, як виду тіньової економічної діяльності, який реалізується в особливих локаціях – прикордонні України і суміжних держав, а також на лінії розмежування;

запропоновано підхід до оцінки ролі транскордонного співробітництва та участі інститутів громадянського суспільства у запобіганні правопорушенням, пов'язаним з переміщенням товарів/предметів через митний кордон України в частині виокремлення безпекового аспекту транскордонного співробітництва в економічній та соціальній сферах, що дає можливість поступово розвивати антикримінальний потенціал громадянського суспільства на прикордонних територіях;

вдосконалено:

розуміння причинного комплексу правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон, що передбачає поєднання факторів, притаманних економічній делінквентності, транскордонному тіньовому бізнесу та організованій злочинності;

кримінологічне вчення про особу правопорушника в частині особливостей особи, яка вчиняє правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, залежно від видів учинюваних правопорушень та організованих структур, членом яких така особа виступає;

дістало подальшого розвитку:

вивчення системних зв'язків тіньового бізнесу, організованої злочинності та корупції в частині визначення сутності правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, у тому числі тих, які вчиняються на лінії розмежування;

концептуальний підхід до протидії транскордонній злочинності в частині безпекового виміру транскордонного співробітництва та участі інститутів громадянського суспільства у запобіжній діяльності.

Практичне значення одержаних результатів. Дисертація має теоретико-прикладний характер, а її висновки і пропозиції становлять науковий та практичний інтерес і можуть бути використані у:

правотворчості – при розробці та вдосконаленні нормативно-правових актів у сфері державної політики щодо запобігання правопорушенням, пов'язаним з переміщенням товарів/предметів через митний кордон;

правозастосовній діяльності – в ході розробки та реалізації запобіжних програм з урахуванням специфіки конкретних територій;

науково-дослідній діяльності – у кримінологічних дослідженнях проблем запобіжної діяльності (Акт впровадження в науково-дослідну діяльність та науковий процес Міжнародного гуманітарного університету; Акт впровадження в науково-дослідну діяльність та науковий процес Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького);

навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін кримінально-правового циклу, вдосконаленні їх навчально-методичного забезпечення.

Апробація матеріалів дисертації. Дисертацію обговорено на розширеному засіданні кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Міжнародного гуманітарного університету. Основні положення дисертації, висновки й рекомендації оприлюднені на науково-практичних конференціях та інших наукових заходах, серед яких: міжнародні: «Право, суспільство і держава: форми взаємодії» (м. Київ, 22 січня 2015 р., «Новітні кримінально-правові дослідження – 2015» (м. Миколаїв, 20 квітня 2015 р.), «Борьба с преступностью: теория и практика» (г. Могилев, 25 марта 2016 г.), «Кримінальне правопорушення: національний та зарубіжний виміри» (м. Одеса, 24 травня 2019 р.); всеукраїнські: «Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у ХХІ столітті» (м. Одеса, 6–7 лютого 2015 р.),

«Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики» (м. Одеса, 18 грудня 2015 р., 29 квітня 2016 р., 26–27 червня 2019 р.), «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Хмельницький, 3 березня 2017 р.), «Актуальні питання кримінального права, процесу і криміналістики, удосконалення діяльності судової і правоохоронної систем» (м. Сєверодонецьк, 19 травня 2017 р.), «Актуальні проблеми кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права» (м. Дніпро, 25 травня 2018 р.); «Актуальні проблеми кримінальної юстиції» (м. Одеса, 26–27 червня 2019 р.), «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Хмельницький, 26–27 червня 2019 р.); засідання круглих столів: «Кримінальне право: традиції та новації» (м. Запоріжжя, 12 липня 2016 р.), «Актуальні питання боротьби з торгівлею людьми в умовах проведення антитерористичної операції (збройного конфлікту)» (м. Донецьк, 18 травня 2017 р.); симпозиум: «Гуманізація кримінальної відповідальності та демократизація кримінального судочинства» (м. Івано-Франківськ, 18–19 листопада 2016 р.); семінар: «Протидія злочинності в Україні: кримінально-правові та кримінологічні аспекти» (м. Миколаїв, 26 травня 2016 р.).

Публікації. Основні теоретичні та практичні положення й пропозиції дисертаційного дослідження викладено у 28 наукових працях, із них 1 розділ в колективній монографії, 7 статей у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 2 статті у зарубіжних періодичних виданнях юридичного напрямку та 18 тезах доповідей на конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Структурно робота складається зі вступу, 3 розділів, 9 підрозділів, 2 пунктів, висновків, списку використаних джерел (290 найменувань), додатків. Загальний обсяг дисертації становить – 222 сторінки, з яких основний зміст – 167 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, їх апробацію, зазначено про публікації, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/ предметів через митний кордон, як вид суспільно небезпечної діяльності: теоретичні основи дослідження» присвячений концептуальним засадам дослідження зазначених правопорушень і складається з двох підрозділів.

У **підрозділі 1.1. «Правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/ предметів через митний кордон: ретроспектива дослідження та проблеми визначення»**, присвяченому визначенню поняття, сутності, правової природи, основних ознак та характеристикам даних правопорушень, виокремлено два пункти:

У пункті 1.1.1. *«Правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордон: історичний досвід визначення та організації запобіжної діяльності»* визначено історичні закономірності становлення зазначених правопорушень у якості окремого виду суспільно небезпечних діянь, основою яких була контрабанда як діяння, спрямоване на ухилення від сплати обов'язкових платежів.

Запропоновано періодизацію запобігання цим правопорушенням (5 етапів), підставою якої є особливості їх розуміння та провідного напрямку запобіжної діяльності;

У пункті 1.1.2. *«Правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордон: сутність та правова природа»* доводиться, що порушення митних правил є родовим поняттям для митного правопорушення з аналогічною назвою та низки правопорушень іншої галузевої належності, в тому числі й діянь, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через лінію розмежування. Економіко-кримінологічний вимір правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, у контексті діяльнісного підходу дозволяє дійти висновку, що вони є високодохідним видом незаконної (в тому числі кримінальної) бізнесової діяльності, норма прибутку якої компенсує економічним агентам матеріальні витрати та моральні збитки від ризиків її здійснення. Таке бачення надає можливості поглянути на зазначені правопорушення як на єдину в кримінологічному сенсі сукупність діянь.

З огляду на це формується сукупність діянь, передбачених ст. ст. 484, 485, 458–461 МК України, ст. ст. 88, 106, ч. 4 ст. 164, ст. ст. 164–13, 204–3 КУпАП, ст. ст. 99, 200, 201–1, 203–1, 204, 240–1, 268, 300, 301, 305, 321–1, 333 КК України, як відносно самостійної кримінологічної цілісності – різновиду тіньового бізнесу, що має місце на територіях, які обмежені митним кордоном або лінії розмежування в зоні Операції об'єднаних сил, шляхом уникнення чи приховування від митного контролю або певних процедур, які здійснюються державою.

У підрозділі 1.2. *«Правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, як транскордонний бізнес»* проаналізовано зазначені правопорушення у контексті організованої тіньової економічної діяльності (тіньового бізнесу).

Зазначено, що правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, являють собою єдину складну за змістом кримінологічну групу діянь, де у переважній більшості її складові являють собою види транскордонного тіньового бізнесу, який здійснюється організованими структурами.

Суб'єктами тіньового бізнесу можуть бути як традиційні організовані структури, так і аморфні угруповання, що формуються на прикордонних територіях як прояв усталеної форми зайнятості місцевого населення. Сама сутність розглядуваних правопорушень визначає їх транскордонність.

Доведено необхідність аналізу системних зв'язків цих правопорушень з іншими суспільно небезпечними проявами, насамперед, корупційними та відмиванням доходів.

Другий розділ «Кримінологічна характеристика правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, в Україні», який складається з чотирьох підрозділів, присвячено аналізу показників зазначених правопорушень як кримінологічної цілісності, специфіці особи делінквента та особливостям їх причинного комплексу.

У *підрозділі 2.1. «Концептуальний підхід до характеристики кримінологічних показників правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон»* авторський підхід формується в контексті концепції регіональної злочинності.

Наголошено, що зазначені правопорушення становлять транскордонну складову делінквентності у прикордонні, де йдеться, зокрема, про територіальну специфіку суспільно небезпечної поведінки громадян прикордоння. Зазначено, що криміногенний потенціал жителів прикордоння може підживлюватись й тим рівнем злочинності, що існує в прикордонні з сусідніми регіонами і суттєво впливає на стан та динамічність комплексу правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/ предметів через митний кордон.

Аргументовано доцільність виокремлення територіального рівня аналізу делінквентності, що відкриває можливості аналізу транскордонного тіньового бізнесу як кримінологічної цілісності в особливих локаціях – прикордонні України та суміжних держав, що призводить до формування міждержавного прикордонного кримінального простору.

У *підрозділі 2.2. «Сучасний стан правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон України»* проаналізовано кримінологічні показники (рівень, динаміку, структуру, географію, латентність, ціну) транскордонного та транстериторіального (на лінії розмежування) тіньового бізнесу. При цьому кримінологічна єдність правопорушень, що розглядаються, є географічно обумовленим явищем, оскільки діяння вчиняються в певних просторових локаціях – у прикордонні та на лінії розмежування. Це визначає перспективність використання методу порівняння статистичних даних суміжних держав.

Доведено, що переважну більшість правопорушень становлять порушення митних правил. Аргументовано, що вони є діяннями з високим рівнем латентності та невизначеною ціною, адже їм притаманні віддалені у часі масштабні наслідки. Окрема увага приділена сучасному стану та тенденціям розвитку контрабанди як найбільш суспільно небезпечного правопорушення в групі діянь, що розглядаються. Виявлено, що контрабандна діяльність має регіональні особливості, при цьому чітка її концентрація в певних регіонах пояснюється наявністю специфічного кола факторів, що сприяють її відтворенню в цих регіонах.

У підрозділі 2.3. *«Основні фактори вчинення правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон України»* показано, що аналіз сукупності факторів, які породжують зазначені правопорушення, непродуктивно зводити до формування переліку чинників.

Аргументовано, що фактори, які складають причинний комплекс цих правопорушень, поділяються на загальні, притаманні економічній делінквентності, а також специфічні, властиві лише даній категорії правопорушень.

Доведено доцільність акцентування уваги на таких факторах, як: активна участь у регіональному розподілі господарської діяльності, в тому числі й у сфері тіньової економіки; різниця цінової політики в Україні та суміжних країнах на певні види товарів; економічні диспропорції та високий рівень безробіття; висока криміногенна готовність населення прикордоння; корупційна ураженість державних та правоохоронних органів, вади законодавчих конструкцій складів правопорушень, неефективна політика притягнення осіб до відповідальності. Ці фактори можуть бути об'єднані в блоки: географічний, економічний, соціально-психологічний, організаційно-правовий.

У підрозділі 2.4. *«Кримінологічний портрет особи, яка вчиняє правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордон України»* в якості теоретичної основи використано діяльнісний підхід та кримінологічне вчення про особу злочинця.

Запропоновано розуміння та аналіз делінквента – особи, яка вчиняє зазначені правопорушення – через усю сукупність соціально-психологічних характеристик, які обумовлюють транскордонний/транстериторіальний тіньовий бізнес.

Аргументовано, що такий делінквент є різновидом корисливого правопорушника, чиї специфічні особливості суттєво залежать від його ролі в організованій структурі (традиційного або новітнього типу) та певного виду тіньового бізнесу. На прикладі контрабанди культурних цінностей та наркоконтрабанди показано взаємозв'язок спрямованості тіньової діяльності (виду тіньового бізнесу) та розподілу напрямів діяльності (ролей) серед членів цієї структури.

Показано специфіку делінквента, що діє на лінії розмежування (значна питома вага припадає на військовослужбовців, які здійснюють прикриття переміщення товарів/предметів через лінію розмежування).

Третій розділ *«Концептуальні положення запобігання правопорушенням, пов'язаним з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, на сучасному етапі в Україні»* присвячено визначенню оптимального напрямку запобіжної діяльності, враховуючи кримінологічні особливості зазначених правопорушень та особи делінквента, і складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1. *«Основні напрями запобігання правопорушенням, пов'язаним з переміщенням товарів/предметів через митний кордон:*

формування підходу» наголошено на плідності широкого розуміння запобігання економічній делінквентності, в якому поєднуються нароби кримінології та адміністративної деліктології.

На підставі розгляду низки нормативно-правових актів, концептуальних підходів до організації запобіжної діяльності («випередження», «обмеження», «усунення», «захист», «відвернення», «припинення») та засобів її здійснення (переконання, надання допомоги, примус) зроблено висновок про плідність орієнтації на випередження. Оскільки «випередження» як концептуальний напрям запобіжної діяльності може стати реальною основою спільних зусиль суміжних з Україною держав у запобіганні правопорушенням, пов'язаним з переміщенням товарів/предметів через митний кордон. Обґрунтовано, що основними кроками із взаємодії мають стати встановлення реального контролю за фінансовими потоками, протидія «відмиванню» доходів тощо.

У підрозділі 3.2. «Правові інструменти запобігання правопорушенням, пов'язаним з переміщенням товарів/предметів через митний кордон України» подано класифікацію нормативно-правових актів у сфері запобігання зазначеним правопорушенням.

На прикладі наркоконтрабанди та контрабанди зброї аналізуються можливості запобігання у контексті стратегії випередження. З урахуванням особливостей причинного комплексу та характеристики делінквента доведено доцільність акцентування уваги на організаційно-правових заходах економічної спрямованості (зокрема, вдосконалення податкового та митного адміністрування, легалізація певних заборонених видів діяльності), які спрямовані на позбавлення делінквентної діяльності економічного сенсу та зменшення можливостей вчинення правопорушень.

Аргументовано перспективність об'єднання видів контрабанди в один вид кримінального правопорушення (як посягання на недоторканність кордону).

У підрозділі 3.3. «Проблеми взаємодії суб'єктів запобігання правопорушенням, пов'язаним з переміщенням товарів/предметів через митний кордон України» запропоновано класифікацію суб'єктів, яких держава уповноважує вживати заходів із запобігання зазначеним правопорушенням.

Констатовано, що в контексті випередження важливим є поєднання діяльності правоохоронних органів та інститутів громадянського суспільства. Наголошено, що така взаємодія здійснюється на національному та міжнародному рівнях.

На національному рівні зазначено шкідливість безсистемних організаційних змін у системі спеціальних суб'єктів запобігання зазначеним правопорушенням.

Наголошено на низькому рівні міжнародного співробітництва, що виявляється у відсутності належного інформаційного обміну.

Щодо громадянського суспільства доведено, що його структурними елементами в частині запобігання розглядуваним правопорушенням

виступають інституціоналізовані (громадські структури) та не інституціоналізовані (активісти, волонтери) форми. Доведено, що взаємодія державних органів має враховувати високий потенціал обох зазначених форм.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** викладені найбільш важливі теоретичні положення та нове вирішення наукового завдання, що відповідають вимогам наукової новизни, мають значення для науки та правозастосовної практики. Результати дослідження полягають у наступному:

1. Ретроспективний аналіз дозволив з'ясувати, що правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, історично охоплювалися терміном «контрабанда». Розгляд виникнення та розвитку правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, як відносно самостійного кримінологічного поняття та особливостей запобіжної діяльності на теренах України дав підстави виділити наступні етапи: I етап – з VII ст. до XVII ст., для якого притаманним було сприйняття контрабанди як податкового правопорушення, жодної державної політики, окрім каральної, не запроваджувалося; II етап – з середини XVII ст. до початку XX ст., протягом якого формується сучасне поняття контрабанди; остання перетворюється на масштабну суспільно небезпечну діяльність, тіньовий бізнес, набуває організованих форм. Держава починає активне запобігання їй з використанням інструментів митного та кримінального права, поряд із цим розпочалося запровадження суто економічних регуляторів (зміни цінової політики) для обмеження контрабандної діяльності; III етап – радянський (до 1991 року), якому було притаманно встановлення державної монополії на зовнішню торгівлю, що обумовило сприйняття контрабанди як злочину проти держави. Основна увага була приділена контролю за переміщенням товарів/предметів через кордон, запобіжна діяльність зводилася до жорсткої каральної політики; IV етап – пострадянський (до 2014 року), який характеризується критичним збільшенням масштабів транскордонного тіньового бізнесу, непослідовністю правової оцінки відповідних діянь, що призвело до формування складного підходу до розуміння правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон та запобігання ним; V етап – з 2014 р. по теперішній час, який визначається втратою Україною контролю над частиною територій та фактичним утворенням місцевостей, товарообіг між якими вимагає формування та включення у кримінологічний контекст правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, як єдиної самостійної групи суспільно небезпечних діянь та вироблення ефективної запобіжної політики у зазначеній сфері.

2. На сучасному етапі до правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, в Україні слід відносити

митні правопорушення (ст. ст. 484, 85, 458–461 МК), адміністративні правопорушення (ст. 88, ст. 106, ч. 4 ст. 164, 164–13, 204–3 КпАП), кримінальні правопорушення (ст. 199, 200, 201–1, 203–1, 204, 240–1, 268, 300, 301, 305, 321–1, 333 КК). З огляду на особливості правового статусу лінії розмежування (адміністративного кордону) з АРК та фактично встановленого контролю на лінії розмежування з окремими районами Донецької та Луганської областей до цієї групи правопорушень мають бути віднесені діяння, передбачені ст. 332–1 КК України. Таке об'єднання можливе внаслідок економічного і переважно організованого характеру, тобто ці правопорушення – це тіньовий бізнес (переважно транскордонний).

Аргументовано, що дані правопорушення являють собою організовану тіньову діяльність, її суб'єктами є традиційні структури (організовані злочинні угруповання) та аморфні угруповання, що формуються на прикордонних територіях та біля лінії розмежування як прояв усталеної форми зайнятості місцевого населення.

Порівняльний аналіз транснаціональності та транскордонності дав підстави дійти висновку, що правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, здебільшого є транскордонними, адже правопорушенням, пов'язаним із переміщенням товарів/предметів через лінію розмежування, формально ознака транскордонності не властива.

3. Джерелом інформації про факти вчинення зазначених правопорушень є офіційна статистика, виступи представників влади та громадянського суспільства у ЗМІ та інформація з інших відкритих джерел. Аналіз статистичних даних дає підстави наголосити про нетиповість їх характеристик та про негативні тенденції, що виражається у зростанні як кількості зареєстрованих правопорушень, так і обсягів вилучених їх предметів. Статистичні дані про рівень та динаміку правопорушень засвідчили, що найбільша питома вага припадає на митні правопорушення, які суттєво перебільшують кількість кримінальних правопорушень, серед яких більшість припадає на діяння, передбачені ст. ст. 201, 305 КК України.

Особливе значення для кримінологічної характеристики даних правопорушень має географія, адже ці правопорушення як кримінологічний феномен являють собою «географічно обумовлене» явище – вони вчиняються у прикордонних регіонах та на лінії розмежування. Аргументується можливість аналізу транскордонного тіньового бізнесу, до якого належать й правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, в особливих локаціях – прикордонні України та суміжних держав.

Специфіка кримінологічних характеристик правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон, пов'язана з низкою соціально-економічних та організаційно-управлінських чинників, якими

обумовлений високий ступінь латентності правопорушень досліджуваного виду.

4. Сукупність різних факторів, що обумовлюють правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордон України, поєднує загальні фактори економічної делінквентності та специфічні, притаманні для розглядуваної категорії правопорушень.

Ці фактори можуть бути об'єднані в блоки: географічний, економічний, соціально-психологічний, організаційно-правовий. З огляду на це, до основних факторів можна віднести: в географічному блоці – активну участь у регіональному розподілі господарської діяльності, в тому числі й у сфері тіньової економіки, кримінального бізнесу; значну протяжність кордону з наявністю неконтрольованих ділянок та високим транзитним потенціалом; в економічному блоці – різницю цінової політики в Україні та суміжних країнах на певні види товарів, складну економічну ситуацію, економічні диспропорції та високий рівень безробіття; в соціально-психологічному блоці – високу криміногенну готовність населення прикордоння; в організаційно-правовому блоці – корупційну ураженість державних та правоохоронних органів; вади законодавчих конструкторів складів правопорушень, неефективну політику притягнення осіб до відповідальності.

5. Особа правопорушника розглядається у контексті наявності та проявів відносно стійкої сукупності соціально-психологічних характеристик, що обумовлюють вчинення нею правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон України, а також через лінію розмежування. З огляду на організований характер цієї суспільно небезпечної діяльності, як правило, йдеться про члена організованої структури не лише класичного, а й новітнього типу (аморфних структур). Аргументовано, що особа, яка вчиняє правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/предметів через митний кордон та через лінію розмежування, являє собою різновид особи корисливого делінквента, чиї специфічні особливості суттєво залежать від тієї ролі, яку ця особа відіграє в організованій структурі, що займається цим видом тіньового бізнесу. Однією з провідних тенденцій у цьому плані є формування горизонтальних мережевих структур з мінімальними особистими контактами між правопорушниками та покупцями, що суттєво зменшує вірогідність зовнішнього контролю.

6. Концептуальні підходи до запобігання правопорушенням, пов'язаним із переміщенням товарів/предметів через митний кордон України, а також через лінію розмежування, включають випередження, обмеження, усунення, відвернення, припинення. Спільним для зазначених підходів є набір запобіжних засобів, чия комбінація та особливості застосування обумовлюють специфіку певного підходу: переконання, надання допомоги, примус. У контексті правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/

предметів через митний кордон України, а також через лінію розмежування, обґрунтовується доцільність акценту на випередження.

Переорієнтація запобігання з рефлексивного на випереджальне є можливою за умови посилення співробітництва з сусідніми державами, в тому числі через наднаціональні структури. Суттєве значення в запобіганні розглядуваним правопорушенням має транскордонне співробітництво, яке має відбуватися на міжнародному, державному, регіональному та місцевому рівнях із залученням державних та соціальних інституцій України та суміжних держав. Транскордонне співробітництво можливо між об'єднаннями громадян, які зацікавлені у легальній співпраці по обидві сторони кордону, культурному та соціальному обміні.

7. Серед правових інструментів запобігання правопорушенням, пов'язаним із переміщенням товарів/предметів через митний кордон, аргументовано виділення зближення законодавства України із зарубіжним в частині відповідальності за вчинення цих правопорушень та визначення запобіжних заходів щодо них. Основними вбачаються два аспекти: питання про відповідальність за порушення митних правил та питання про вдосконалення норм КК України і КУпАП.

Видається доцільним криміналізувати контрабанду товарів у великих розмірах, адже віднесення контрабанди товарів у великих розмірах до адміністративних правопорушень унеможливує використання методів оперативно-розшукової діяльності.

Перспективними інструментами запобіжної діяльності є економічні заходи, концептуальною основою яких є позбавлення делінквентної діяльності економічного сенсу (зокрема, легалізація певних заборонених видів діяльності або предметів).

8. Реалізація завдань у сфері запобігання правопорушенням, пов'язаним із переміщенням товарів/предметів через митний кордон та через лінію розмежування, неможлива без співпраці та взаємодії органів управління та правоохоронних органів, визначення координатора такої співпраці. Таким координатором слід визначити підрозділи та Головне управління Державної митної служби України або новостворений орган, що має провадити налагоджену політику співпраці у питанні запобігання даним правопорушенням з наддержавними структурами – суміжними державам та європейськими регіональними організаціями – Палатою регіонів Ради Європи, Комітетом регіонів і місцевих рад ЄС, Асоціацією товариств європейських регіонів тощо.

Серед суб'єктів запобіжної діяльності важливу роль відіграє громадянське суспільство, структурними елементами якого щодо запобігання розглядуваним правопорушенням виступають інституціоналізовані (громадські структури) та неінституціоналізовані (активісти, волонтери) форми. В цілях ефективного

запобігання правопорушенням, пов'язаним із переміщенням товарів/предметів через митний кордон, слід зробити акцент на безпековому аспекті транскордонного співробітництва в економічній та соціальній сферах шляхом налагодження контактів з волонтерами інших суміжних з Україною держав та створенням міждержавних груп волонтерів та інших активістів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Паламарчук Г.В. Місце контрабанди в тіньовій економіці України. *Вісник Національної академії правових наукових наук України*. 2015. Вип. № 3. С. 116–120.
2. Паламарчук Г.В. Актуальні питання кримінологічної характеристики особи контрабандиста. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2016. Вип. № 6. С. 150–156.
3. Паламарчук Г.В. Протидія розповсюдженню контрабанди на прикордонних територіях України. *Електронний юридичний журнал*. 2016. Вип. № 5. С. 90–96.
4. Орловська Н. А., Паламарчук Г. В. Наркоконтрабанда як транскордонний злочин: економіко-кримінологічний вимір. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького*. Серія: юр. науки. 2017. Вип. № 2. С. 139–147.
5. Паламарчук Г. В., Орловська Н. А. Контрабанда в кримінологічному та кримінально-правовому вимірах. *Науковий вісник Сіверщини*. 2017. Вип. № 2. С. 174–180.
6. Паламарчук Г. В. Особливості причинного комплексу правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон України. *Держава та регіони*. Серія: Право. Вип. 4. 2019. С. 94–98.
7. Паламарчук Г. В. К вопросу о незаконном перемещении объектов дикой флоры и фауны через границы Украины. *Legea si Viata*. Кишинів, Молдова, 2019. Вып. № 11. С. 92–98.
8. Palamarchuk G. V., Neledva N. V. Offenses related of goods / items across the customs border: nature and bussines component. *New tasks and directions for the development of juridical science in XXI century: collective monograph*. Lviv-Torun: Liha-Pres, 2019. P. 192–208. Liha-Pres is an international publishing house which belongs to the category «C» according to the classification of Research School for Socio-Economic and Natural Sciences of the Environment (SENSE) [isn: 3943, 1705, 1704, 1703, 1702, 1701; prefix Met Code: 978966397]. Official website – <http://www.sense.nl>. (Дата звернення: 08.10.2020).
9. Паламарчук Г.В. Дестабілізуючий вплив контрабанди та «сірого імпорту» на економічну систему України. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2020. Вип. № 22. С. 134–141.

10. Паламарчук Г. Контрабанда – транснаціональний чи трансграничний злочин: визначення понять. *Kelm: knowledge, éducation, law, management, nauka, oswiata, pravo, zarzadzanie*. Warszawa, Polska. 2020. Вип. № 4 (32). С. 104–108.

11. Паламарчук Г.В. Поняття та сучасний стан контрабанди в Україні. *Право, суспільство і держава: форми взаємодії*: мат. Міжнар. наук, конф.: зб. наук, праць (м. Київ, 22 січня 2015 року). Київ, 2015. С. 33–36.

12. Паламарчук Г.В. Соціальна шкідливість контрабанди: сучасна оцінка. *Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф.: зб. наук. праць (м. Одеса, 6–7 лютого 2015 року). Одеса, 2015. С. 24–27.

13. Паламарчук Г.В. Розвиток контрабандної діяльності в Україні: унікальний історичний досвід міста Одеса. *Новітні кримінально-правові дослідження*: мат. Міжнар. наук. Інтернет-конф.: зб. наук, праць (м. Миколаїв, 20 квітня 2015 року). Миколаїв, 2015. С. 129–132.

14. Паламарчук Г.В. Актуальні питання контрабандної злочинної діяльності в зоні АТО. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики*. матер. VI матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18 грудня 2015 року). Одеса, 2015. С. 81–84.

15. Паламарчук Г.В. Контрабанда как вид нелегальной экономической деятельности. *Борьба с преступностью: теория и практика*: тезисы докладов IV Международной научно-практической конференции (г. Могилев, 25 марта 2016 года). М-во внутр. дел Респ. Беларусь, учреждение образования «Могилевский институт Министрства внутренних дел Республики Беларусь»; ред. кол.: Ю. П. Шкаплеров (отв. ред.) и др. Могилев: Могилев, институт МВД, 2016. С. 193–196.

16. Паламарчук Г.В. Актуальні питання правового регулювання запобігання контрабанді. *Протидія злочинності в Україні: кримінально-правові та кримінологічні аспекти*: матер. Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Миколаїв, 26 травня 2016 року). Миколаїв, 2016. С. 158–162.

17. Паламарчук Г.В. До питання про недержавні суб'єкти запобігання. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 29 квітня 2016 року). Одеса, 2016. С. 68–71.

18. Паламарчук Г.В. Контрабанда у кримінологічному та кримінально-правовому вимірах. *Кримінальне право: традиції та новачі*: Міжнародний круглий стіл, присвячений до дня народження видатного вченого, героя України, академіка В.В. Сташиса (м. Запоріжжя, 12 липня 2016 р.). Запоріжжя, 2016. С. 120–125.

19. Паламарчук Г.В. Особливості кримінальної відповідальності в Україні та країнах Балтії: порівняльний аналіз. *Гуманізація кримінальної відповідальності та демократизація кримінального судочинства*: мат. Міжнар. наук.-практ. симпозіуму (м. Івано-Франківськ, 18–19 листопада 2016 року). Івано-Франківськ: Ред. видав. від-л Івано-Франківського унів-ту права ім. Короля Д. Галицького, 2016. С. 201–204.

20. Паламарчук Г.В. До питання про рівень та структуру контрабанди в Україні. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 3 березня 2017 року). Хмельницький, 2017. С. 342–346.

21. Паламарчук Г.В. Торгівля людьми: актуальні питання термінології. *Актуальні питання боротьби з торгівлею людьми в умовах проведення антитерористичної операції (збройного конфлікту)*: Міжнародний круглий стіл (м. Донецьк, 18 травня 2017 року). МВС України Донецький юридичний інститут, Фонд Ганса Зайделя. Маріуполь, 2017. С. 32–36.

22. Паламарчук Г.В. Щодо криміналізації нових складів у контексті запобігання контрабанді на сучасному етапі. *Актуальні питання кримінального процесу і криміналістики, удосконалення діяльності судової і правоохоронної систем*: тези матер. Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті професора М. Й. Курочки (м. Северодонецьк, 19 травня 2017 року). Северодонецьк, 2017. С. 123–126.

23. Паламарчук Г.В. Контрабанда культурних цінностей як джерело фінансування тероризму: до постановки питання. *Актуальні проблеми кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права*: тези матер. Всеукр. наук.–практ. конф. (м. Дніпро, 25 травня 2018 року). Дніпро, 2018. С. 143–148.

24. Паламарчук Г.В. Детермінаційний комплекс правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон України. *Актуальні проблеми кримінальної юстиції*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 26–27 червня 2019 року). Одеса, 2019. С. 37–40.

25. Паламарчук Г.В. До питання інститутів громадянського суспільства у запобіжній діяльності щодо правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон. *Кримінальне правопорушення: національний та зарубіжний виміри*: мат. Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 травня 2019 року). Одеса, 2019. С. 125–130.

26. Паламарчук Г.В. Правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів/ предметів через митний кордон України, як кримінологічна категорія. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності*: тези НІ Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 1 березня 2019 року). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2019. С. 288–291.

27. Паламарчук Г.В. Щодо питання про транскордонність контрабанди. *Гуманітарний інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих учених*: матеріали П'ятої матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 листопада 2019 року). Одеса, 2019. С. 67–70.

28. Паламарчук Г.В. До питання про запобігання правопорушенням, що вчиняються у прикордонні України. *Сучасні кримінологічні дослідження: методи, напрями, перспективи*: мат. Міжнар. наук.-практ. столу (м. Київ, 14 листопада 2019 року). Київ, 2019. С. 150–153.

АНОТАЦІЯ

Паламарчук Г.В. Кримінологічні засади запобігання правопорушенням, пов'язаним із переміщенням товарів/предметів через митний кордон, на сучасному етапі в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021.

У дисертації здійснено дослідження сутності правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон, сучасного їх стану та концептуальних напрямів запобігання даним правопорушенням.

Вперше висунуто ідею щодо виокремлення правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон, як єдину кримінологічну групу правопорушень, яка включає злочини та адміністративні правопорушення, що є переважно видом транскордонного тіншового бізнесу. Виявлено, що факт вчинення даних правопорушень має характер бізнесової діяльності, яка здійснюється організованими структурами. Така діяльність супроводжується встановленням стійких корупційних зв'язків між правопорушниками та контролюючими структурами. Подано комплексну кримінологічну характеристику правопорушень кількісні та якісні показники правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон в Україні, з 2005 року і до сьогодення. Виявлено комплекс факторів та фонових явищ, які сприяють існуванню, трансформації під нові умови в суспільстві та розповсюдження правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон. Виокремлено типові ознаки осіб, які вчиняють вказані правопорушення, залежно від рольової функції, яку вони виконують у злочинних угрупованнях. Удосконалено сучасну концептуальну модель організованої злочинності в частині аналізу аморфних структур як сучасного виду злочинних угруповань. Представлено підхід до запобігання правопорушенням, пов'язаним з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, як до частини транскордонного співробітництва у нормативно-правовому та організаційно-правовому контекстах. Надано характеристику правовим інструментам запобігання правопорушенням, пов'язаним з переміщенням товарів/предметів через митний кордон на сучасному етапі. Розкрито проблеми взаємодії суб'єктів запобігання розглядуваним правопорушенням.

Ключові слова: правопорушення, контрабанда, особа правопорушника, державний кордон, митний кордон, запобігання, корупція, організована злочинність, організовані угруповання, транснаціональність, транскордонність, тіншова економіка.

АННОТАЦИЯ

Паламарчук Г.В. Криминалогические основы предотвращения правонарушений, связанных с перемещением товаров /предметов через таможенную границу, на современном этапе в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2021.

В диссертации осуществлено комплексное исследование сущности, правовой природы правонарушений, связанных с перемещением товаров/предметов через таможенную границу, современного их состояния и концептуальных направлений предотвращения данных правонарушений.

Впервые выдвинута идея относительно выделения правонарушений, связанных с перемещением товаров/предметов через таможенную границу, как криминологической группы правонарушений, включая преступления и административные правонарушения, которые являются, по сути, видом трансграничного теневого бизнеса. Установлено, что факт совершения правонарушений, связанных с перемещением товаров/предметов через таможенную границу, имеет характер бизнес-деятельности, которая осуществляется субъектами теневой экономики.

Изучен и систематизирован исторический опыт понимания и борьбы с правонарушениями, связанными с перемещением товаров/предметов через таможенную границу, и предотвращения данной категории правонарушений.

Подана комплексная криминологическая характеристика преступлений, связанных с перемещением товаров/предметов через таможенную границу. Охарактеризованы количественные и качественные показатели правонарушений, связанных с перемещением товаров/предметов через таможенную границу в Украине, начиная с 2005 года и до сегодняшнего дня. Выявлен комплекс факторов и фоновых явлений, способствующих существованию, трансформации под новые условия в обществе указанных правонарушений.

Выделены типичные признаки лиц, совершающих правонарушения, связанные с перемещением товаров/предметов через таможенную границу, в зависимости от ролевой функции, которую они выполняют в преступных группировках.

Представлен подход к предотвращению рассматриваемых правонарушений как части трансграничного сотрудничества в нормативно-правовом и организационно-правовом контексте.

Предоставлено углубленное понимание системных связей теневого бизнеса, организованной преступности и коррупции в части правонарушений, связанных с перемещением товаров/предметов через таможенную границу, как вида трансграничного теневого бизнеса.

Обоснованы направления предотвращения трансграничного теневого бизнеса, в части, целесообразности криминализации отдельных видов правонарушений, связанных с перемещением товаров/предметов через таможенную границу, и участия институтов гражданского общества в предупредительной деятельности данного вида правонарушений. Охарактеризованы правовые инструменты предотвращения правонарушений, связанных с перемещением товаров/предметов через таможенную границу на современном этапе. Раскрыты проблемы взаимодействия субъектов

предупреждения правонарушений, связанных с перемещением товаров/предметов через таможенную границу в Украину

Ключевые слова: правонарушение, контрабанда, личность правонарушителя, государственная граница, таможенная граница, предотвращение, коррупция, организованная преступность, организованные группировки, транснациональность, трансграничность, теневая экономика.

SUMMARY

Galina V. Palamarchuk. Criminological principles for the prevention of offenses related to the movement of goods/items across the customs border at present stage in Ukraine. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Enforcement Law. – National University «Odessa Law Academy». Odessa, 2021.

The dissertation investigates the essence of offenses related to the movement of goods/objects across the customs border, their current state and conceptual areas of prevention of this offense.

For the first time, the idea of distinguishing offenses related to the movement of goods/objects across the customs border as a single criminological group of offenses, which includes crimes and administrative offenses, which are mainly a type of cross-border shadow business, was presented. It was found that the fact of committing these offenses is in the nature of business activities carried out by organized structures. Such activities are accompanied by the establishment of persistent corruption links between offenders and regulatory agencies. A comprehensive criminological description of offenses was provided, quantitative and qualitative indicators of offenses related to the movement of goods/objects across the customs border in Ukraine, from 2005 to the present day. A set of factors and background phenomena contributing to the existence, transformation into new conditions in society and the spread of offenses related to the movement of goods/objects across the customs border were identified. Typical features of persons who commit these offenses were identified, depending on the role they perform in criminal groups. The modern conceptual model of organized crime has been improved in terms of analysis of amorphous structures as a modern type of criminal groups. An approach to the prevention of offenses related to the movement of goods/objects across the customs border was presented as part of cross-border cooperation in regulatory and organizational contexts. The legal instruments for the prevention of offenses related to the movement of goods/objects across the customs border at the present stage were described. The problems of interaction of subjects of crime prevention related to the movement of goods/objects across the customs border in Ukraine were revealed.

Key words: offense, smuggling, identity of the offender, state border, customs border, prevention, corruption, organized crime, organized groups, transnationality, cross-border, shadow economy.

Підписано до друку 24.03.2021 р. Формат 60х90/16.
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 2104-06.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com